

GRBOVI KRČKIH KNEZOVA, KASNIJIH FRANKOPANA

Bartol Zmajić

Grbovi su se na Krku pojavili nesumnjivo rano i svestrano su se razvijali, pošto su na otoku, u razdoblju od osam stoljeća, postojale sve ustanove koje su se njima služile i koristile. Sami feudalni gospodari otoka, Krčki knezovi, koji su se od XII st. postepeno razvijali u jedan od najmoćnijih rodova Hrvatske, nosioci su krčke heraldike. Ali već i prije pojave formalne heraldike (XII stoljeće) stolovali su na Krku biskupi Krčke biskupije. Razvitkom grada — civitasa u samostalnu komunu javljali su se uz grb samog grada Krka i obiteljski grbovi vijećnika te komune. Izgradnjom slavenskih mjesnih općina na otoku u samostalne upravne jedinice udomaćio se i u njima, izvorno romanski, običaj upotrebe mjesnog grba. Na kraju tog razvitka nastali su vjerojatno i grbovi pojedinih obitelji lokalnog plemstva u spomenutim mjesnim općinama.

Kada je god. 1480. otok Krk priključen Veneciji, Republika je mogla samo potvrditi heraldičku situaciju kakvu je zatekla prigodom okupacije otoka. Propašću Mletačke Republike (1797) austrijska je vlast koja je na Krku naslijedila Veneciju, zadržala taj heraldički »status quo«. Francuska uprava, pod koju je otok Krk potpao mirom u Požunu (1806), bila je previše kratkog vijeka da bi uvela neke bitne promjene u pogledu upotrebe plemićkih grbova, iako je gradskim vijećnicima oduzela prerogativu isključivog upravljanja gradom Krkom, koju su do tada vršili. God. 1813. vraćen je Krk pod austrijsku upravu, pod kojom se do god. 1918. na heraldičkom sektoru nije ništa promijenilo. God. 1920. otok Krk je ušao u sastav Kraljevine SHS. Obiteljski grbovi na Krku, kao i u čitavoj ostaloj Jugoslaviji, izgubili su svaku pravnu važnost. No, grb grada Krka, kao i grbovi ostalih mjesta na otoku, ostali su i nadalje u važnosti i održali se sve do danas, kao što su i grbovi krčkih biskupa ostali i dalje na snazi u unutarnjoj upravi biskupije.

U ovom ćemo se članku osvrnuti na grbove Krčkih knezova, kasnijih Frankopana.

Podrijetlo Krčkih knezova nije do danas potpuno razjašnjeno. Oni su najvjerojatnije potomci domaćih plemića, a možda i građana grada

Krka. Ovo bi se dalo zaključiti prema potpunoj identičnosti starog grba Krčkih s grbom ugledne vlasteoske obitelji Dominisa iz Raba.

Najstariji grbovi Krčkih vjerojatno su oni koji se nalaze na kamenim spomenicima. Budući da na njima nema datacije, njihova se starost može samo djelomično utvrditi po stilskim karakteristikama.

Izvorni grb je vrlo jednostavan: štit razdijeljen, u gornjem dijelu šesterokraka zvijezda, donji dio prazan. Boje toga grba nisu na kamenim spomenicima nigdje naznačene. Koliko je do sada poznato, prvi put se javljaju u putopisu anonimnog španjolskog fratra iz god. 1330. na zastavi grada Senja, koji je tada bio u vlasti Krčkih knezova. U gornjem je crvenom dijelu zlatna šesterokraka zvijezda, dok je donji dio srebrn. Iste te boje nalaze se na grbu koji je postavljen na spoju rebara stropa samostanske crkve na Košljunu, koja je god. 1447. iz dominikanskih prešla u franjevačke ruke. I u opisu grba Krčkih knezova, koji je god. 1481. dao Venecijanac Vinciguerra, navedene su iste boje.

Većina starijih grbova Krčkih knezova sastoji se samo od štita.

S povelje iz god. 1365, kojom Stjepan I i Ivan V Krčki vraćaju grad Rijeku njenim starim vlasnicima — Devinskoj gospodi, više dva pečata. Na prvom se iznad štita nalazi kaciga s krilom, na kojem se u sredini nalazi već spomenuta šesterokraka zvijezda. Na drugom pečatu nalazi se neobičan, i za to stoljeće, kod nas upravo rafinirani heraldički lik: dvo-repi lav sa zatvorenom kacigom na glavi, iz koje raste krilo sa šesterokrakom zvijezdom, kao i na prvom pečatu. Između šapa lav stišće vuka ili lisicu. Ovaj lik, jedinstven u jednostavnoj heraldici XIV st. nije nikakav obiteljski grb, nego je više osobni simbol Ivana V.

Do god. 1428. svi se Krčki knezovi služe jedino izvornim grbom koji je opisan na početku.

Moćni ban Nikola IV Krčki primljen je na svom putu u Rim god. 1428. u audijenciju kod pape Martina V. Papa ga je tom prilikom apostrofirao kao rođaka rimskih Frangipania. Polaskan time, počeo je, po povratku, uz svoj stari, pravi grb, upotrebljavati i grb svojih tobožnjih rođaka iz Rima, pa se počeo i nazivati »de Frangepanibus«. Već na pečatima njegovih sinova vide se kombinirani grbovi Krčkih i Frangipania; desno štit Krčkih, a lijevo na njega naslonjen štit Frangipania: u plavom polju dva zlatna lava okrenuta jedan prema drugome drže šapama tri zlatna kruha položena okomito jedan nad drugim. Vanredan primjer grba, kakav se u heraldici naziva »govoreći«, jer lavovi koji lome kruh aludiraju na ime te obitelji na latinskom »leones FRANGENTES PANEM«. Taj tuđi grb prodirao je, i polagano ali postepeno sve više istiskivao starodrevni i pravi grb Krčkih.

Nakon tih kombiniranih grbova dolazi do spajanja obaju grbova u jednom štitu, kako se to lijepo vidi na grbu Izote d'Este, žene Stjepana II Frankopana (umrle 1456. godine): u četverorazdijeljenom grbu nalazi se u prvom i četvrtom polju novi grb obitelji (Frangipani), a u drugom i trećem nalazi se stari (Krčki).

Na tabernakulu, koji se nalazio u crkvi sv. Jurja u Hreljinu, a datiran je god. 1491, vidi se daljnji uzmak starog grba pred novim: polje u

kojem se nalazi zvijezda, sa starog grba potisnuto je na vrh štita, donje je polje nestalo, tako da na čitavom preostalom dijelu štita dominiraju lavovi koji lome kruh!

Kao zadnji trag staroga grba u novom preostala je u XVI st. još samo zvijezda, koja na pojedinim grbovima varira između 6 i 8 krakova. Nad štitom se od tog vremena nalazi zlatna kruna, a i lavovi u štitu često su okrunjeni.

Kada je Ivan VII, posljednji član Krčke loze izgubio 1480. god. vlast nad svojim otokom, ostali su Frankopani bili većim dijelom već poprimili novi grb, kojim će se, uz male varijante, služiti sve do nasilnog utruća svog drevnog roda, smaknućem Franje Krste Frankopana u Bečkom Novom Mjestu 1671. godine.

Summary

COATS OF ARMS OF THE ISLAND OF KRK PRINCES, LATER KNOWN AS THE FRANKOPANS

The author describes the coats of arms of the island's nobility, the local princes who later became one of the most powerful families in Croatia, known as the Frankopans.

The oldest types of these coats of arms can be found on stone monuments. The original coat of arms is very simple. In its upper part we can see a six-armed star while its lower part is empty. Heraldic colours are mentioned for the first time in 1330; a gold star on a red background and a silver-coloured lower part.

In 1428 Nicholas IV from Krk, who was a powerful Croatian »ban« (civil governor), visited the Roman Pope Martin V. After that time the island's princes became known as the Frankopans. They considered themselves as relatives of the Roman nobility of the same name.

From that time the princes of Krk were using a different coat of arms — a blue field on which there were two gold lions facing each other and holding, in their paws, three gold loaves of bread turned one over the other upside down.

Translated by Mladen Vitezić

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ